

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана історичного факультету
проф. Сіромський Р.Б.
30 серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНІ СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ

Освітній рівень: **Бакалавр**
Галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**
Спеціальність: **054 Соціологія**
Освітня програма: **Прикладна соціологія**
Факультет: **Історичний**

2023-2024 навчальний рік

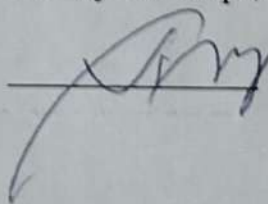
Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасні соціологічні теорії» для студентів третього курсу бакалаврської програми за спеціальністю 054 Соціологія.

Розробник: Лапан Т.Д., доцент кафедри соціології, кандидат історичних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол від 28 серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри соціології

проф. Пачковський Ю.Ф.

1. Опис навчальної дисципліни “Сучасні соціологічні теорії”

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів – 4	за галуззю знань 05 – Соціальні та поведінкові науки	Нормативна навчальна дисципліна
	спеціальністю 054 соціологія	
Змістових модулів – 4		Рік підготовки: 3
Індивідуальне науково-дослідне завдання: презентація		Семестр: 5
Загальна кількість годин - 120		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 год. самостійної роботи студента – 3.5 год	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції: 32год.
		Семінарські: 32 год.
		Самостійна робота: 56 год.
		Індивідуальні завдання:
		Вид контролю: іспит

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): для денної форми здобуття освіти –110 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Сучасні соціологічні теорії» є нормативною навчальною дисципліною, розробленою для освітньо-професійної програми бакалаврського рівня «Прикладна соціологія» зі спеціальності 054 «Соціологія», яка викладається у 5 семестрі в обсязі 4 кредитів за Європейською Кредитною Трансферною Системою (ECTS).

“Сучасні соціологічні теорії.” є навчальною дисципліною, яка зорієнтована на проблематику, тенденції та напрямки розвитку сучасної соціологічної теорії, методологічні дискусії щодо епістеміологічного статусу теорії в сучасній соціології.

“Сучасні соціологічні теорії” є навчальною дисципліною, яка зорієнтована на проблематику, тенденції та напрямки розвитку сучасної соціологічної теорії, методологічні дискусії щодо епістеміологічного статусу теорії в сучасній соціології. Навчальна дисципліна «Сучасні соціологічні теорії» має на меті розкрити основні концептуальні засади сучасних соціологічних теорій, специфіку новітнього розвитку теоретичної соціології, ознайомлення зі змістом найбільш впливових ідей сучасної соціології та соціальної теорії, зокрема, світ-системного аналізу, теорії комунікативної дії, структуралізму та постструктуралізму, неофункціоналізму, системної теорії, теорій синтезу, тенденцій розвитку соціології доби постмодерну. Також у навчальному курсі представлені погляди представників логічного позитивізму та постпозитивізму, їх вплив на методологію та розвиток науки й теоретичного знання. В рамках курсу здійснено систематизацію сучасних соціологічних теоретичних концепцій та соціологічної проблематики **за національними школами в соціології.**

Особлива увага у курсі приділена розвитку **сучасної соціології в Україні.**

Метою вивчення дисципліни «Сучасні соціологічні теорії» є розвиток знань і уявлень про зміст та науково-теоретичний статус найбільш впливових парадигм та концепцій суспільства, створених у кінці ХХ та на початку ХХІ століття; аналіз ключових проблем сучасної теоретичної соціології та основних підходів до їх розгляду; встановлення причин виникнення та закономірностей розвитку провідних соціологічних напрямів досліджень; компаративний аналіз сучасних соціологічних теорій, визначення їх методологічних принципів та епістеміологічного потенціалу; вивчення логічної структури теорій суспільних змін; отримання знань, необхідних для аналізу соціально-історичної обумовленості розвитку людства.

Завданнями вивчення дисципліни є:

- аналіз основних етапів еволюції сучасної теоретичної соціології;
- формування здатності до соціологічної рефлексії;
- виявлення філософсько-методологічних засад сучасних соціальних теорій;
- формування уявлень про основні онтологічні та епістемологічні проблеми сучасної теоретичної соціології.
- застосування поглиблених теоретичних знань, навичок та вмінь для організації самостійних наукових досліджень у навчальному процесі та аналітичній діяльності.

- формування, розвиток та поглиблення навичок аналітичного й критичного мислення.
- здатність до критичного сприйняття, узагальнення, аналізу професійної інформації, постановки мети та вибору шляхів її досягнення;
- здатність використовувати базові теоретичні знання, практичні навички та вміння для участі у наукових та науково-прикладних дослідженнях та аналітичній діяльності.

Після завершення курсу його учасник буде:

Знати:

- основні сучасні соціологічні концепції; проблематику, тенденції та напрямки розвитку сучасної соціологічної теорії;
- зміст робіт провідних сучасних соціологів;
- зміст та характер сучасних соціологічних дискусій з проблем суспільного розвитку

Вміти:

- використовувати понятійно-категоріальний апарат сучасних соціологічних теорій при поясненні явищ та процесів соціальної реальності.
- орієнтуватися в основних проблемних питаннях сучасної теоретичної соціології;
- застосовувати різні соціологічні теорії (програми) для інтерпретації емпіричних кейсів та побудови програми соціологічного дослідження, що включає загальні питання вибору методології, мови та критеріїв якості передбачуваного дослідження;
- використовувати положення та категорії сучасних соціологічних теорій для оцінювання та аналізу різних соціальних тенденцій, фактів та явищ
- володіти навичками сприйняття та аналізу соціологічних текстів, що представляють різні школи та напрямки;
- використовувати соціологічну уяву при аналізі сучасних соціальних проблем та явищ;
- володіти прийомами ведення дискусії та полеміки, навичками публічної мови та письмового аргументованого викладу власної точки зору.

У результаті успішного проходження курсу студент(ка) набуде загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності, що сприятимуть формуванню відповідних результатів навчання:

Загальні компетентності:

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому

СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації

Результати навчання:

РН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

РН02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

РН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

РН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

РН08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

3.Програма навчальної дисципліни “ Сучасні соціологічні теорії ”

Тема 1. Сучасний стан соціологічного знання: проблеми та перспективи розвитку. Критерії періодизації і етапи розвитку сучасної соціології.

Вступ. Призначення, мета і завдання дисципліни. Концептуальні засади, методологічні принципи, понятійний апарат сучасних соціологічних теорій.

Особливості соціологічного теоретизування. Значення теорії в соціології, структура соціологічного знання. Місце теорії в системі соціологічного знання та у соціологічних дослідженнях. Дисциплінарні особливості сучасної соціологічної науки. Теоретичні дилеми сучасної соціології як засіб систематизації соціологічного знання. Основні дилеми сучасної соціології: індивід - суспільство, (номіналізм - реалізм), дія- структура, макро - мікро, конфлікт - консенсус. Обговорення "нормальності" стану мультипарадигмальності, особливостей постпозитивістських, інтерпретативних та постмодерністських перспектив.

Методологічна криза науки. Розмежування упродовж ХХ ст. природознавчих теорій - на класичні, неklasичні, постнеklasичні, суспільних - на класичні, модернізму, постмодернізму. Соціологія як наука: постпозитивістська концепція. Рецепція ідей постпозитивізму у соціології . Загальна невизначеність теоретико-методологічних підходів. Тематичне розмаїття. Дискусія про позитивізм у німецькій соціології (К. Попер, Т. Адорно, Ю. Хабермас та ін); ліворадикальна критика структурно-функціонального аналізу та концепція «кризи соціології» О. Гоулднера; теорія "перманентної кризи" як нормального стану соціології Р. Мертона; концепція кризи соціології П. Бергера. Структура соціологічної теорії як причина та пояснення наявності безлічі різних теорій у соціології. Концепція "соціології соціології" О. Гоулднера. Концепція структури соціологічної теорії Дж. Александера. Соціологічний підхід Дж. Рітцера.

Ревізія концептуального апарату соціології. Суспільство як простір соціального тексту. Хаотизація світу. Соціальність як додання бінарних опозицій об'єкт-суб'єкт пізнання, центр-периферія соціальної структури. Інтертекстуальність свідомості. Особистість як відкрита ідентичність. Невизначеність кордонів між умовністю та абсурдністю теорій. Математичні моделі абстрактних множин з невизначеною природою. Кінець історії як перехід людства із часів історії у часи міфів, від logos до muthos. Формалізація знання.

ХХ Світовий конгрес соціології (Мельбурн, 2023), тем «Відродження авторитаризму: соціологія нових переплетень релігії, політики та економіки». Транскультурність як нова дослідницька програма соціокультурного пізнання.

Тема 2. Зміни в науці. Наука як соціальна інженерія. Викриття псевдонауки та криза інституту експертності. Теоретичні дискусії початку ХХІ ст. у сучасній соціології

Інженерні можливості соціального знання. Сучасний стан і проблеми розвитку соціології. Симптоми кризи соціології. Плюралізм теорій. Складність у структуруванні соціологічного знання к. ХХ ст.-поч. ХХІ ст. Синтез як прикметна ознака розвитку сучасної соціологічної теорії. Парадигми, метапарадигми, перспективи в соціології. Термінологічні інновації. Актуальні проблеми теорії. Постпозитивізм. Функціоналізм-

неофункціоналізм. Структуралізм-постструктуралізм-антиструктуралізм. Модерн-Постмодерн. Глобалізація. Гендерні теорії. Фемінізм.

- *Відмова від великих теорій*
- *Антифундаменталізм*
- *Ігнорування авторитетів*
- *Релятивізм*
- *Антиєвропоцентризм*

Полярні мікро- і макропозиції. Рух до інтеграції мікро- та макропозицій. Модель переходу від мікро- до макрорівня. Критика старих і пошук нових моделей пояснення у посткризовій соціологічній теорії. Соціологічні метатеорії. База класики і сучасна соціологічна теорія. Рух від універсалістської європоцентричної моделі соціології до глобальної

Збільшення складності сучасних суспільств, становлення нового глобального порядку, що характеризується найчастіше як "порядок постійного безладдя та порушення рівноваги", розвиток різних "мереж та потоків", "переміщень", "розмивання ендогенних структур суспільства". Теорії К. Скота, Л. Урі, Е. Валерстайна: питання про втрату соціологією свого предмета дослідження, про її межі, про її методи; про адекватність традиційної соціологічної теорії.

П. Штомпка, Е. Гіденс про неспроможність класичної соціології у дослідженні сучасних соціальних процесів. Валерстайн про соціологію у XXI ст. Нові орієнтири критичної теорії Дж. Александера. Сучасний стан соціологічної науки. Кризові явища у теоретичній сфері, їх прояви і шляхи подолання. Теорія модернізації. Теорії інформаційного суспільства. Осмислення сучасності в термінах "суспільство ризику" (Е. Гіденс, У. Бек) Необхідність та потреба в неіснуючих раніше способах пояснення соціальних явищ та процесів; пошук нового методологічного інструментарію; взаємодія соціально-гуманітарного та природничо-наукового знання; плюралістичність соціуму та посилення його динамічної складності; різномірний аналіз суспільства.

Основні процеси, що визначають соціологічний зміст сучасності: цифровізація та мережевізація; глобалізація; урбанізація; індивідуалізація; неокapіталістична трансформація капіталізму.

Глобалізація. Проблематика нової предметності, нового методу та нової «мови» соціології. Дискусія про соціологію як «теорію суспільства». Згасання поняття "суспільство" як базового соціологічного поняття, що позначає предмет соціологічного аналізу. Формування нових базових предмета соціологічного аналізу, що позначається як "світ", "імперія", "цивілізація".

Цифровізація та мережевізація як характеристики сучасності. Сучасні технократичні підходи. Соціологічні теорії промислових революцій як загальна технократична схема та напрямок соціальної трансформації суспільств модерну. Цифровізація та мережевізація як загальний соціологічний зміст теорій третьої та четвертої промислових революцій.

Урбанізація як фундаментальний процес сучасності. Сучасна соціологічна урбаністика. Специфіка сучасних урбанізаційних процесів та сучасного урбанізму як соціальної форми життя. Сучасні соціологічні теорії міського простору, міста та його форм. Урбанізація в умовах глобалізації та глобальні міста. Теорія глобального міста.

Процес індивідуалізації та ідентичності. Сучасні соціологічні теорії індивідуалізації та ідентичності. Індивідуалізація як фундаментальний компонент розвитку модерну. Історичні етапи індивідуалізації. Концепція індивіда модерну як «іншого боку модерну» А. Турена. Соціальні механізми індивідуалізації: соціальна диференціація (Е. Дюркгайма, Р. Зімеля); раціоналізація (М. Вебер, М. Горкгаймер); цивілізація (Н. Еліас, М. Фуко). Теорії «нового індивідуалізму» у соціології кін. ХХ – поч. ХХІ ст. Індивідуалізація та ідентичність. Теорії ідентичності у соціології кін. ХХ – поч. ХХІ ст. Типологізація теорій ідентичності та основні методологічні підходи до концептуалізації ідентичності: становлення теорії ідентичності: Е. Еріксон; інтеракціоністський підхід до теорії ідентичності Класичний та сучасний інтеракціонізм; структурно-функціоналістський підхід до теорії ідентичності: конструктивістські підходи в теорії ідентичності: Е. Гіденс; постмодерністські теорії ідентичності: З. Бауман.

Неокапіталістична перспектива у соціологічних теоріях сучасності. Критика постіндустріалізму у соціології кін. ХХ – поч. ХХІ ст. (М. Кастельс, А. Горц). Макроісторична соціологія (школа) та теорія неокапіталізму. Процеси сетевізації та фінансализації капіталізму (І. Валерстайн, Р. Колінз). Макросоціальна структура нерівності сучасних суспільств. Нова нерівність: (1% - 99%); зникнення середнього класу; оформлення нового пролетаріату (прекаріату), нових форм відчуження та експлуатації; нові бідні (працюючі бідні). Ернандо де Сото «Загадка капіталу. Чому капіталізм перемагає лише на Заході і ніде більше».

Тема 3. Моральне лідерство у глобальному світі: дія на основі правди, а не брехні

Дилеми дії (Парсонс). Дихотомія дії і порядку (Александр). Правда- Постправа – Брехня. Справедливість – Несправедливість. Добро-Зло (Бауман) Схід-Захід. Розум-тіло. Світле-Темне. Нобелівська промова Гарольда Пінтера «Мистецтво, правда та політика», 2005 р.

Новий суспільний договір для України. Замало бути важливими клітинами нового суспільного організму – треба ставати опорним його хребтом, - Мирослав Маринович до спільноти ІЛУ <https://ucu.edu.ua/news/zamalo-but-y-vazhlyvymy-klitynamy-novogo-suspilnogo-organizmu-treba-stavaty-opornym-jogo-hrebtom-myroslav-marynovych-do-spilnoty-ilu/> Слід повсякчас переконувати суспільство, що наші дотеперішні «цінності виживання» – як-от *хитрування, обман, корупція* – перестали сприяти виживанню, натомість стали гирями в нашому розвитку. Але давно зауважено цікаву закономірність: що більше в суспільстві *занепадають цінності, то ближче ми стоїмо до моменту повного перезавантаження ціннісної платформи*. Або ж до смерті цього суспільства, якщо в ньому не знайдуться люди, готові в борні задати нові правила співжиття.

Тема 4. «Інша» соціологія або постколоніальна соціологія. Колоніалізм. Постколоніалізм, постімперськість

«Інша соціологія». Спроба аналізу розвитку соціології в Австралії, Африці, Латинській Америці, Іспанії, Китаї. Оксиденталізм – Орієнталізм. "Колоніалізм" - термін, критично

співвіднесений з політичними ідеологіями, які легітимізували сучасне вторгнення, окупацію та експлуатацію населених територій гнітючими зовнішніми військовими силами. Для місцевого населення це мало на увазі насильницьке усунення опору, насадження чужих правил та паразитичну утилізацію природних ресурсів, включаючи людські. Цей термін виник у контексті марксизму і став наріжним каменем дискурсу опору у ХХ ст. Він був протиставлений позитивним конотаціям, властивому використанню слова "колонізація" - яка розумілася як легітимний "процес цивілізації", що часто посилюється релігійною проблематикою, - щоб привернути увагу до її реальних економічних мотивацій і викрити безжальне придушення, здійснюване у її вигляді". Факт, що колоніальна влада у ХХ ст. була змушена залишити більшу частину колонізованих територій, аж ніяк не свідчить про зміну їхніх намірів. "Нові форми економічного та культурного придушення, в які вилився колоніалізм модерну, отримали назву "неоколоніалізму". Теоретики постколоніалізму здатні попередити про загрозу культурної гомогенізації все більших областей земної кулі".

Тема 5. Суспільство і технології. ChatGPT і нові суспільні виклики

Суперечки про межі застосування ШІ. Інвестиції у різні галузі ШІ.

Тема 6. Сучасне суспільство: актуальні соціологічні версії

“Глобальне селище” М. Маклюєна. “Суспільство ризику” У. Бека. “Індивідуалізоване суспільство” З. Баумана. “Макдональдизація” суспільства Дж. Рітцера. Інформаційне суспільство М. Кастельса. Цивілізаційна модель С. Гантінгтона. Сучасний науковий дискурс щодо розвитку інформаційного суспільства.

Основні положення теорії макдоналізації суспільства (Джордж Рітцер): пояснення процесу тотальної раціоналізації суспільства: характеристики процесу макдоналізації: ефективність, передбаченість, калькульованість і квантифікація, контроль, шляхом заміщення людини нелюдськими системами (наприклад, машинами і комп'ютерами). Феномен «ірраціональності раціональності» як негативні непередбачувані наслідки раціональності: низька ефективність макдоналізованих систем, їх непередбачуваний характер, негативна дія на навколишнє середовище, дегуманізація суспільства та індивіда. Наслідки: зменшення розмірів ризику (компактизація ризику) у форми промислових технологій, експертних знань, завдяки чому ризик стає зручним у використанні, зростає попит на його споживання; спрощення соціального виробництва ризику; сайєнтизація («онаучнення») ризику.

Тема 7. Структуралізм, постструктуралізм і деконструктивізм

Постструктуралістські теорії у сучасній соціології. Сучасна французька соціологія. Особливості розвитку французької соціології др. пол. ХХ – поч. ХХІ ст. Інтелектуальні традиції соціології французької школи. Розвиток академічної соціології у Франції. Напрями сучасної французької соціології. Мішель Крозьє, Раймон Будон, П'єр Бурдьє та Ален Турен. Соціологічна концепція А. Турена: дослідження масових громадських рухів. Дискурс постструктуралізму як епістемологічний протест. Постструктуралістська соціологія М. Фуко, Ж. Бодрійєра, Б. Латура. М. Фуко: основа теорії археології знання. Концепції децентрації суб'єкту, знання-влади, нової онтології і гносеології М. Фуко. Ж. Бодрійєр про створення антисоціальної теорії. Постструктуралізм Ж. Дерріди

Тема 8. Соціологія у Франції др.пол. ХХ ст. Бурдьє, Фуко, Дерріда

Порядок постструктуралістського дискурсу. Конструктивізм П. Бурдьє. Загальна характеристика творчості П. Бурдьє. П. Бурдьє про онтологічний і соціальний статус соціології в сучасному суспільстві. "що породжує структуралізм " як метод П. Бурдьє. Прагнення П. Бурдьє подолати протилежність об'єктивізму і суб'єктивізму, емпіричної та теоретичної соціології. Система соціологічних категорій П. Бурдьє: *агент, соціальне поле, габітус, символічний капітал, символічне насильство, незнання*. Подвійна природа соціального простору та соціальних позицій. Будова соціального простору. Поняття "класів" у П. Бурдьє. Клас як уявлення та воля. Конституювання соціальних полів та його основні властивості. Відносна автономія полів. Практика індивіда та соціальної групи як результат взаємодії габітусу та поля. Відносна автономія, особиста та класова траєкторія, стратегія та боротьба за позиції в полі як атрибути практики. Аналіз поля політики. Проблема легітимності влади. Феномен політичного представництва. Природа політичного фетишизму та монополізація. Дослідження проблем громадської думки щодо політичних питань. Аналіз поля інтелектуальної діяльності (поля культурного виробництва). Поле творів та поле виробників. Механізм естетичного сприйняття. П. Бурдьє про зв'язок соціальної позиції соціолога з його дослідницької стратегією.

М. Фуко: основа теорії археології знання. Концепції децентрації суб'єкту, знання-влади, нової онтології і гносеології М. Фуко.

Тема 9. Соціологія постмодерну: розпад соціального порядку модерну. Соціальні теорії постмодернізму

«Світ грався в постмодернізм. Мало не програв.» Визначення соціологічного сенсу поняття "сучасність". Періодизація історико-соціологічного процесу. Співвідношення понять «модерність», «сучасність». Визначення місця сучасності в історії суспільств модерну.

Постмодерністська соціологія (Ж.-Ф. Ліотар, Ж. Бодрійяр, З. Бауман, Дж. Фрідман та ін.). Основні об'єкти інтересу постмодерної соціології: трансформація "epistema" модерну, криза легітимації, ревізія теорія прогресу, розпад соціального порядку модерну. Критика Ю. Габермас концепції постмодерну. Теорії постмодерну: аналізу сучасного суспільства та сучасності. Проблема втрати сучасністю фундаментальних характеристик модерну. Теорії сучасності як радикалізованого модерну Е. Гіденса, теорії пізнього модерну Ю. Габермаса.

Тема 10. Радикальна концепція постмодернізму Ж. Бодрійяра

Ж. Бодрійяр про створення антисоціальної теорії. Сутність антисоціальної теорії, критика і заперечення класичної соціології, споживче суспільство: особливості і ознаки. Знакова система контролю за споживанням товару. Споживча і символічна вартість товарів. Символічний обмін. Вчення Ж. Бодрійяра про трьохстадійний розвиток людської цивілізації. Символічне та руйнування соціальних зв'язків. Суспільство споживання та "кінець соціального". Зникнення традиційних форм праці. Модерне суспільство як суспільство споживання. Зміни наукової форми знання. Визначальні ознаки модерного суспільства. Масове виробництво товарів широкого вжитку. Удосконалення технологій.

Прискорені зміни ринків. Визначальні ознаки постмодерного суспільства. Кінець масового виробництва, домінування виробництва знаків-товарів, розмивання кордонів між реальністю та ілюзією, респектною і масовою культурою. Штучна реальність. *Симуляція як процес перетворення знаку на симулякр*. Чотири стадії симуляції. Спокуса як форма симуляції. Омана симулякру. Засоби масової інформації. Симулякр як самототожний знак. Масовість. Симуляція соціального. Людина дозвілля. Кінець соціального. Бодрійяр: «пост-марксизм» та «символічний обмін»; нова "система речей" та нова політекономія; симулякри, імплюзія, гіперреальність; соціальна ентропія та смерть соціального.

Тема 11. Соціологія постмодерну З. Баумана

З. Бауман про суспільство постмодерну і особливості постмодерністської соціології. Визначення постмодерну. Характеристика моралі постмодерністського суспільства. Ментальність постмодерну. Предмет соціологічної теорії постмодерну. Її відмінності від сучасної соціології. "Індивідуалізоване суспільство" і "текуча сучасність". Що означає «мислити соціологічно»? З. Баумана. Постмодерн як удосконалений модерн. Універсальність, однорідність, монотонність, прозорість модерну. Плюралізм, випадковість, амбівалентність, невірноваженість постмодерну. Постмодерн як постійні зміни. Постмодерне суспільство як індивідуальне суспільство. Спростування традиційних цінностей. Випадкові, немотивовані, непередбачувані дії автономних агентів. Заперечення ідеї прогресу. Трансформація статусу та функцій інтелектуальних еліт.

Тема 12. Історико-матеріалістичне метатеоретизування. Лівий рух. Неомарксизм. Неомарксистські теорії у соціології

Теорія світ-системи І. Валлерстайна. Методологічні засади світ-системного аналізу. Світ-системна візія предметної сфери історичної соціальної науки. Світ-системна реінтерпретація основних категорій соціальної теорії. Зародження, піднесення та майбутній занепад капіталістичної світ-економіки. Дихотомія світ-імперій та світ-економік у світ-системному аналізі. Інші версії неомарксизму: аналітичний, економічний, "феміністичний" тощо.

Тема 13. Соціологічні теорії гендеру. Фемінізм. Гендерна нерівність. Феміністська соціологічна теорія. Теорія культурного фемінізму

Методологічні засади гендерної теорії. Гендер у цифрах. Гендер на макро та мікрорівнях аналізу. Гендерна структура суспільства. Фемінізм як боротьба за рівні права і можливості жінок і чоловіків

Тема 14. Глобалізація. Підходи до осмислення. Глобалізаційна теорія: посмертний vs вічний аналіз

Вплив глобалізації на соціально-економічні та політичні процеси. Позитивні та негативні риси глобалізації.

Тема 15. Соціологія безпеки. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри

Основні положення теорії «суспільства ризику» Ульріха Бека: критика сучасних поглядів на процеси модернізації; зростаюча сайєнтизація. Ризик як соціальна особливість. Виробництво ризику і фази розповсюдження і споживання ризику («ефект бумеранга»); глобальне значення ризиків. Постулати «суспільства ризику»:

- «наша епоха – кінець протиставлення суспільства й природи»;
- стискання соціуму й взаємопроникнення його частин – принципова неможливість дистанціювання від ризиків у сучасному світі («кінець “Іншого”»);
- розуміння виробництва ризиків як іманентно властивого будь-якому виду суспільного виробництва.

Основні положення теорії ризику Ентоні Гідденса: ризик як результат модернізації й глобалізації; будь-яка соціальна дія – ризикогенна; соціальна дія виникає в результаті ухвалення рішення, яке ґрунтується на довірі (trust) до соціальної системи; довіра існує в контексті (а) визнання факту, що людська активність за своєю суттю ризикогенна; (б) трансформації внаслідок динамічного характеру сучасних соціальних інститутів; довіра – необхідна умова для зниження або мінімізації ризику; довіра та впевненість (confidence); середовище ризику; суб'єктивне переживання безпеки в середовищі ризику балансує між довірою і рівнем прийнятного ризику. Профіль ризику сучасності: глобалізація ризику як посилення інтенсивності; глобалізація ризику як розповсюдження числа випадкових подій, які впливають на кожного або, принаймні, на велику кількість людей; соціалізоване середовище ризику; розвиток інституційно визнаного ризикогенного середовища; визнання існування ризику; знання про ризик більшості людей; визнання обмеженості експертного знання. Лінії культурно-символічних досліджень ризику: «помірна» (ризик є об'єктивно існуючою небезпекою, що, однак, завжди опосередковується соціальними й культурними стереотипами й процесами), «радикальна» (ризик як такого не існує: є лише «сприйняття ризику», що завжди буде продуктом історично, політично й соціально обумовленого погляду на світ). Напрями досліджень сприйняття ризику: вивчення відмінностей у ризикогенних діях; вивчення індивідуального сприйняття ризику (з'ясування соціально-політичних характеристик феномена індивідуального сприйняття ризику).

Основні положення епістемологічної концепції ризику Нікласа Лумана: ризик ставить під питання раціональну природу діяльності людини; переведення аналізу поняття «ризик» на рівень другого порядку – через розрізнення (Unterscheidung), яке є в наявності у спостерігача; параметри ризику: він виникає з безлічі контингенцій (тобто випадково); проблема ризику виникає в результаті рішення – тут важливо побачити соціальний контекст: рівень прийнятного ризику різний для тих, хто ухвалює політичні рішення, і тих, кого ці рішення зачіпають; розрізнення ризику і небезпеки – *різниця між ризиком і небезпекою* знаходиться в природі спостережуваних явищ і залежить від позиції спостерігача – що для одного є ризиком, для іншого – це небезпека; визначення ризику і небезпеки залежить від точки зору спостерігача або спостерігача за спостерігачем (дослідника); визначення ризику через поняття «поріг нещастя»; сприйняття ризику і його «сприйняття» є не психологічною, але соціальною проблемою.

Тема 16. Про майбутнє соціології. Стан та перспективи розвитку сучасної соціології в Україні

Здобуття Україною незалежності та початок якісно нового етапу в поступі соціології як науки. Пошук власної автентичності української соціології, створення методологічної бази, концептуальних схем та відповідного понятійно-категоріального апарату. Соціологія та потреби українського суспільства. Співробітництво з західними соціологічними установами. Аналіз сучасності у працях провідних українських соціологів. Здобуття статусу академічної науки та базової навчальної дисципліни. Відкриття університетських факультетів та відділень підготовки професійних соціологів, функціонування аспірантури та докторантури зі спеціальності соціологія. Діяльність Інституту соціології НАН України. Діяльність САУ. Періодичні видання з соціології в Україні. „Соціологія: теорія, методи, маркетинг”, «Українське суспільство» та ін.

4. Структура навчальної дисципліни “Сучасні соціологічні теорії”

№	Назва тем змістовних модулів	Кількість годин		
		Лекція	Семінарські заняття	Самостійна робота
	Тема 1. Сучасний стан соціологічного знання: проблеми та перспективи розвитку. Критерії періодизації і етапи розвитку сучасної соціології	2		
	Тема Стан і роль науки в українському суспільстві за оцінками громадян		2	3.5
	Тема 2. Зміни в науці. Наука як соціальна інженерія. Викриття псевдонауки та криза інституту експертності. Теоретичні дискусії початку ХХІ ст. у сучасній соціології	2		
	Тема. Викриття псевдонауки та криза інституту експертності		2	3.5
	Тема 3. Моральне лідерство у глобальному світі: дія на основі правди і добра, не брехні і зла	2		
	Тема. Чи була Україна російською колонією?		2	3.5
	Тема 4. «Інша» соціологія або постколоніальна соціологія. Колоніалізм. Постколоніалізм, постімперськість	2		
	Тема. Чи була Україна російською колонією?		2	3.5

	Тема 5. Суспільство і технології. ChatGPT і нові суспільні виклики	2		
	Тема Становлення й особливості функціонування світових соціологічних дослідницьких центрів		2	3.5
	Тема 6. Сучасне суспільство: актуальні соціологічні версії	2		
	Тема Становлення й особливості функціонування світових соціологічних дослідницьких центрів		2	3.5
	Тема 7. Структуралізм, постструктуралізм і деконструктивізм	2		
	Тема. Структуралізм, постструктуралізм і деконструктивізм		2	3.5
	Тема 8. Соціологія у Франції др.пол. ХХ ст. Бурдьє, Фуко, Дерріда	2		
	Тема. Соціологія Бурдьє, Фуко, Дерріда		2	3.5
	Тема 9. Соціологія постмодерну: розпад соціального порядку модерну. Соціальні теорії постмодернізму	2		
	Тема "Постмодернізм: злиття культури і повсякденності"		2	3.5
	Тема 10. Радикальна концепція постмодернізму Ж. Бодрієра	2		
	Тема Постмодернізм Ж. Бодрієра		2	3.5
	Тема 11. Соціологія постмодерну З. Баумана	2		
	Тема Характеристика моралі постмодерністського суспільства З. Баумана		2	3.5
	Тема 12. Історико-матеріалістичне метатеоретизування. Лівий рух. Неомарксизм. Неомарксистські теорії у соціології	2		
	Тема Світсистемний підхід І. Валерстайна.		2	3.5
	Тема 13. Соціологічні теорії гендеру. Фемінізм. Гендерна нерівність.	2		

	Феміністська соціологічна теорія. Теорія культурного фемінізму			
	Тема Загальний огляд польської соціології. П. Штомпка. Соціальні зміни та культурна травма.		2	3.5
	Тема 14. Глобалізація. Підходи до осмислення. Глобалізаційна теорія: посмертний vs вічний аналіз	2		
	Представлення ІНДЗ «Особливості національних шкіл в європейській та американській соціології к. ХХ-поч. ХХІ ст.»		2	3.5
	Тема 15. Соціологія безпеки. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри	2		
	Тема Представлення ІНДЗ «Особливості національних шкіл в європейській та американській соціології к. ХХ-поч. ХХІ ст.»		2	3.5
	Тема 16. Про майбутнє соціології. Стан та перспективи розвитку сучасної соціології в Україні	2		
	Тема Представлення ІНДЗ «Особливості національних шкіл в європейській та американській соціології к. ХХ-поч. ХХІ ст.»		2	3.5
Всього		32 год	32 год	56 год

5. Теми семінарських/практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Семінар 1. Стан і роль науки в українському суспільстві за оцінками громадян	2
2.	Семінар 2. Викриття псевдонауки та криза інституту експертності	2
3.	Семінар 3-4. Чи була Україна російською колонією?	4
4.	Семінар 5-6 Становлення й особливості функціонування світових соціологічних дослідницьких центрів	4
5.	Семінар 7. Обговорення відео "Структуралізм, семіологія і постструктуралізм"	2
6.	Семінар 8. Соціологія у Франції к. ХХ ст. Бурдьє, Фуко, Деріда	2

7.	Семінар 9. Обговорення відео "Постмодернізм: злиття культури і повсякденності"	2
8.	Семінар 10. Радикальна концепція постмодернізму Ж. Бодріяра	2
9.	Семінар 11. Характеристика моралі постмодерністського суспільства З. Баумана	2
10.	Семінар 12. Світсистемний підхід І. Валерстайна	2
11.	Семінар 13. Загальний огляд польської соціології. П. Штомпка. Соціальні зміни та культурна травма	2
12.	Семінар 14-16. Представлення ІНДЗ « Особливості національних шкіл в європейській та американській соціології к. ХХ-поч. ХХІ ст.»	6
Разом		32год.

Семінар 1. Стан і роль науки в українському суспільстві за оцінками громадян

1. Iakovenko, I. (2018). Методологічна травма в соціологічних полях України. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*, 39, 9-27. вилучено із

<https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/9790>

2. Петрушина Т. Стан і роль науки в українському суспільстві за оцінками громадян // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 2015. Випуск 2 (16). С. 418-428. <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-2015monitoring.pdf>

3. Шаров О. «Роль університетів - повільно, але невпинно і незворотно змінювати суспільство» <https://theukrainians.org/oleg-sharov/?fbclid=IwAR0jblzY2O9gc-4oDBV8mknh-obGBZ7DFP-njEtaQCmBjnQr88SbARxVCLU>

Семінар 2. Викриття псевдонауки та криза інституту експертності

1.Інтерв'ю з Тамарою Гундоровою

<https://suspilne.media/450927-vikritta-psevdonauki-ta-kriza-institutu-ekspertnosti-intervu-z-tamarou-gundorovou/?fbclid=IwAR1S-apYYJwVy1ihXJqXwf4YYdAz-jh-BlnoaziRzfLcCkyqFL7HltJ-pGk>

2.Випадок Спартака Субботи: чи винна "інтелектуальна бульбашка"?

<https://espresso.tv/vipadok-spartaka-suboti-chi-vinna-intelektualna-bulbashka>

3. Від емоційного виснаження до загрози нацбезпеці – чим небезпечні псевдоексперти

https://www.the-village.com.ua/village/knowledge/mediahramotnist/342001-vid-emotsiynogo-visnazhennya-do-zagrozi-natsbezpeti-chim-nebezpechni-psevdoeksperti?fbclid=IwAR3Azuvagh5Em2MoTSgLS0zp2n_K_9iyMtbTEXHht_qfDaUXufb3tddsNM4

Семінар 3-4. Чи була Україна російською колонією?

Презентації *про* Ханафі, Саїда, Фанона (на вибір студента)

1. Рябчук М. Біла шкіра, чорна мова <https://zbruc.eu/node/102635> - 1 частина,

2. Рябчук М. Сором'язливий колоніалізм <https://zbruc.eu/node/102782> - 2 частина,
3. Рябчук М. Від колоніальної держави до креольської? <https://zbruc.eu/node/102901> - 3 частина
4. Грицак Я., Шаповал Ю. Чи була Україна російською колонією? https://uamoderna.com/history/chy-bula-ukraina-rosiyskoiu-koloniieiu/?fbclid=IwAR0A43yDlfs1sb19KyvcTB8nzHuo3yF7_UJZ86mg6HO9VUI7eL4DОНК4Cqw

Семінар 5-6 Становлення й особливості функціонування світових соціологічних дослідницьких центрів

1. Національні та інтернаціональні особливості розвитку соціології на поч. ХХІст.
2. Розвиток емпіричної соціології та масових опитувань у США та Європі. Національний центр опитування громадської думки США. Національний центр соціальних досліджень NatCen. Діяльність GfK Group.
3. Інституціалізація міжнародного співробітництва соціологів.
4. Міжнародний Інститут соціології.
5. Міжнародна Соціологічна Асоціація.
6. Особливості функціонування Інституту Геллапа.
7. Напрями діяльності Інституту демос копії.
8. Європейська асоціація дослідження громадської думки та ринку.

Семінар 7. Обговорення відео "Структуралізм, семіологія і постструктуралізм"

Відеолекція Курс "Масова культура". ЛЕКЦІЯ №3 "Структуралізм, семіологія і постструктуралізм". Тарас Лютий

https://www.youtube.com/watch?v=EIFbgUBtRLE&ab_channel=%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82

Семінар 8. Соціологія у Франції к. ХХ ст. Бурдьє, Фуко, Деріда

Семінар на основі прочитання джерел (хрестоматія)

Семінар 9. Обговорення відео "Постмодернізм: злиття культури і повсякденності"

Відеолекція Курс "Масова культура". ЛЕКЦІЯ №4 "Постмодернізм: злиття культури і повсякденності" Тарас Лютий

https://www.youtube.com/watch?v=w2nx1FbeSSA&ab_channel=%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82

Семінар 10. Радикальна концепція постмодернізму Ж. Бодріяра

Семінар на основі прочитання джерел (хрестоматія)

Семінар 11 Характеристика моралі постмодерністського суспільства З. Баумана

Семінар на основі прочитання джерел (хрестоматія)

Семінар 12. Світсистемний підхід І. Валерстайна.

Семінар на основі прочитання джерел (хрестоматія)

Семінар 13. Загальний огляд польської соціології. П. Штомпка. Соціальні зміни та культурна травма.

1. Візуалізація та повсякденне життя в теоретичних доробках П. Штомпки.
2. Соціальні зміни як форма взаємодії соціальних структур і їх творців.
3. Повсякденне життя новий ракурс соціологічної теорії.
4. Взаємодія теорії і здорового глузду. Завдання професійної підготовки соціологів.

Семінар 14-16. Представлення ІНДЗ «Особливості національних шкіл в європейській та американській соціології к. ХХ-поч. ХХІ ст.»

ІНДЗ. Розкрийте специфіку/особливості національних шкіл в європейській та американській соціології к. ХХ-поч. ХХІ ст. (британська, американська, французька, німецька, польська, шведська/норвезька, індійська, китайська). Окресліть дослідницькі напрями роботи і на основі цього покажіть особливості саме обраної національної школи. Продемонструйте наднаціональну (глобальну, світову) проблематику дослідників тої чи іншої школи. Проаналізуйте діяльність національних соціологічних асоціацій, а також викладання навчальних дисциплін у відповідно обраній країні.

6. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальною програмою.

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Сценарій гри «Спробуйте створити концепт/ концепцію/ теорію, яка б пояснювала сучасний етап розвитку глобально людства і/або українського суспільства» Сценарій гри «Як можливо назвати сучасне українське суспільство»	3.5
	Питання для усної дискусії 1. Застосуйте теоретичні ідеї і положення одного із сучасних соціологів до аналізу сучасних реалій 2. Соціологічні концепції емоцій. 3. Соціологія тіла: загальна характеристика. 4. Перспективи розвитку нейросоціологічних досліджень. 5. Теорія біосоціології. 6. Екологічна проблематика у сучасній соціології. 7. Гендерні дослідження у соціології. 8. Інтерпретація феномену «моральної сліпоты» 9. Теорії соціального простору	3.5

	ІНДЗ «Особливості національних шкіл в європейській та американській соціології к. ХХ-поч. ХХІ ст.»	14
2	<p>Презентація колективних проектів</p> <p><i>Презентація 1. (колективний проект). Задум: Представлення міжнародної співпраці соціологів: реалізація міжнародних проектів, міжнародних соціологічних інституцій та паралельно аналіз національних дослідницьких структур (як себе презентують на сьогодні у мережах, доступність інформації, подача інформації на сайтах, у мережах)</i></p> <p>Зміст підсумкової роботи включає аналіз діяльності міжнародних соціологічних центрів (Інститут Геллапа, Інститут демоскопії, Європейська асоціація дослідження громадської думки та ринку; Національний центр опитування громадської думки США (NORC), Національний центр соціальних досліджень NatCen.); діяльність Міжнародної соціологічної асоціації, Європейської соціологічної асоціації; діяльність Міжнародного інституту соціології; напрацювання соціологічних стандартів роботи і т.д., Кодекс професійної етики соціолога, European Society of Marketing Research Professionals (ESOMAR), World Association for Public Opinion Research (WAPOR)</p> <p>При підготовці Проекту №1 зверніть увагу на представлення відповідних журналів, Інтернет сайтів кожної організації, а також <u>на тематику проведених конференцій та конгресів</u></p> <p>Конгреси Міжнародного інституту соціології (МІС) – проблемні питання останніх 5 конгресів</p> <p>Світові конгреси Міжнародної соціологічної асоціації (МСА) (останні 5 конгресів)</p> <p>Конференції Американської соціологічної асоціації</p> <p>Конференції Європейської соціологічної асоціації</p>	7
	<p><i>Презентація 2. (колективний проект). Презентація одного із сучасних соціологів та його <u>ідей/концепцій</u>.</i></p> <p>М. Фуко, Ж. Бодрійяр, Е. Тофлер, У. Бек, С. Гантінгтон, Ф. Фукуяма, М. Мафессолі, А. Турен, П. Штомпка, З. Бауман, М. Кастельс, Ханафі, Саїд, Фанон, Бурдье, Фуко, Деріда, І. Валерстайн, М. Арчер, Л.Болтанські, Л. Тевено, Н. Дензін, Р. Рорті, М. Вевьорка, Р. Коллінз</p> <p>Варіанти сюжету роботи:</p> <ol style="list-style-type: none"> <u>соціальний контекст життя і професійної діяльності</u> автора (статус сім'ї, навчання, професійна кар'єра, здобутки, нагороди); <u>соціально-історичні події ХХ ст. та їх вплив на розвиток соціологічної концепції автора;</u> 	7

	<p>3. вагомі <u>наукові події</u>, які вплинули на напрямок діяльності автора;</p> <p>4. <u>соціальні сили</u>, що вплинули на розвиток соціологічної теорії;</p> <p>5. <u>світоглядні</u> основи для створення авторського підходу;</p> <p>6. <u>ключові поняття</u>, які розпрацьовує автор;</p> <p>7. <u>творення</u> концепції/ теорії;</p> <p>8. <u>розвиток</u> концепції автора (<u>спадкоємність попередніх ідей</u>);</p> <p>9. <u>полеміка</u> автора з іншими автора (відмінність підходів).</p> <p>Структура захисту роботи</p> <p>презентація включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • виклад біографії; • обґрунтування аналітичної значимості авторського підходу, • ключові ідеї теорії, концепцій - тезово, • <u>висновки</u>, які вдалося отримати в результаті аналізу. • питання і обговорення теми. <p><i>У презентації вітається використання матеріалів інтерв'ю з тим чи іншим соціологом сучасності. Аналіз інтерв'ю з сучасними соціологами. Їхні публічні виступи.</i></p>	
	Написання есе	3.5
	<p><i>Реферування і обговорення періоджерел</i></p> <p>При виконанні роботи від студентів вимагається:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вибрати і освоїти необхідний матеріал; • продемонструвати структурований план роботи; • презентація (захист) проведеної роботи. <p>Продемонструвати на захисті:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. На які запитання відповідає текст? 2. До яких проблем він звертається? 3. Про що обраний текст? 4. Вибрати пропозиції та фрази, які вас зацікавили. 5. Які основні поняття тексту? 6. Які основні ідеї тексту? 7. Які питання можна поставити до тексту? 8. Яке Ваше ставлення до цих ідей (згоден – не згоден, згоден із застереженнями). 9. Випишіть аргументи, що підтверджують слова автора. 	7

	<p>10. Наведіть свої аргументи та приклади, які спростовують положення, висунуті автором.</p> <p>11. Які питання Ви задали б автору?</p> <p>12. Підсумковий висновок. Оцінка ідей та тексту в цілому.</p>	
	<p>Групова робота</p> <p>Групова презентація самостійного дослідження – «Базові поняття постмодерну»</p> <p><i>Тема: Теорії інформації</i></p> <p><i>Тема: Концепти споживання</i></p> <p><i>Тема: Теорії тексту</i></p> <p><i>Тема: Серіал як культурна практика Постмодерну</i></p>	3.5
	<p>Орієнтовні теми індивідуальних творчих письмових завдань</p> <p>1. Останнім часом багато країн зустрічається з проблемою міграції представників інших країн/культур тощо та їх інтеграції до суспільства. Уявіть собі ситуацію, в яку потрапляють діти таких мігрантів у "новому" суспільстві (міжгенераційні проблеми, навчання, стосунки з однолітками тощо. Ви можете звузити проблему до декількох окремих аспектів). Проаналізуйте таку ситуацію з боку двох будь-яких соціологічних теорій/поглядів/концепцій/підходів. Бажано, щоб ці два підходи не були подібні один до одного.</p> <p>2. Яка з теорій, на Вашу думку, найкраще підходить для опису та аналізу буденних ситуацій з Вашого повсякденного життя? Наведіть приклади.</p> <p>3. Візьміть будь-яку нещодавню подію з Вашого життя. Проаналізуйте цю подію з боку двох будь-яких соціологічних теорій/поглядів/концепцій/підходів. Бажано, щоб ці два підходи не були подібні один до одного.</p> <p>4. Охарактеризуйте мультипарадигмальність сучасного соціологічного знання. Опишіть причини існування у соціології безлічі парадигм. Дайте аналіз зміни парадигм соціологічного знання: етапи та закономірності. Опишіть пошуки зв'язків між макро- та мікрорівнями.</p> <p>5. Коли Гіденс пише про сучасність, він має на увазі, передусім, сучасність західного суспільства. А що Ви могли б сказати про сучасність суспільства українського? У чому його своєрідність, особливості порівняно з сучасністю західного суспільства?</p>	7

	<p>6. Одна з основних характеристик постмодерну проявляється в стиранні уявлень про нормативність і девіацію. Паралельно затверджується плюралізм субкультури, ідеологій стилів життя. Усе більше число людей починає відноситися до них толерантно. Як Ви вважаєте, чи збережеться ця новітня характеристика на довший період часу?</p> <p>7. Що стоїть за висловленою фразою Бодрійяра про «кінець соціального»? Які аргументи наводить соціолог для обґрунтування такої радикальної тези? Чи може, на вашу думку, суспільство бути «несоціальним»?</p> <p>8. Наведіть приклади симуляції і симулякрів, що відіграють вагоме значення в житті сучасного студента.</p> <p>9. Як Ви вважаєте, чи маєте Ви соціальний капітал? В які ресурси може перетворюватися соціальний капітал? Наведіть декілька прикладів цих перетворень.</p> <p>10. Проаналізуйте біографію відомої у сучасній соціології людини, діяльність якої, на Ваш погляд, суттєво вплинула на політичний (або науковий, культурний, релігійний тощо) розвиток тієї чи іншої країни. Виділіть <u>умови</u>, які дозволили їй сформуватися в активного діяча. Як цьому сприяли її соціологічні знання?</p> <p>11. Існує погляд, що соціологія – це наука про соціальне в суспільстві, а не наука про суспільство. Як в історії соціології змінювалося ставлення соціологів до поняття «соціальне»?</p>	
	Всього	56 год.

8. Індивідуальні завдання

Покажіть специфіку національних шкіл в європейській та американській соціології к. ХХ-поч. ХХІ ст. (британська, американська, французька, німецька, польська, шведська/норвезька, індійська, китайська і т.і.) Окресліть дослідницькі напрями роботи і на основі цього покажіть особливості саме обраної національної школи. Продемонструйте наднаціональну (глобальну, світову) проблематику дослідників тої чи іншої школи. Проаналізуйте діяльність національних соціологічних асоціацій, а також викладання навчальних дисциплін у відповідно обраній країні (20 балів).

9. Методи навчання

Лекції. Передбачають систематичний і послідовний виклад навчального матеріалу, а також інтерактивні форми участі студентів в обговоренні дискусійних питань. Відвідування лекцій студентами є бажаним.

Семінарські заняття. Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного засвоєння навчальної дисципліни. Передбачено

проведення навчальних занять усіх типів (лекційних і семінарських) з використанням інтерактивних методів (дискусії, робота в малих групах, розв'язання проблем з прив'язанням до конкретної практичної ситуації тощо з їхнім наступним обговоренням), а також реалізація індивідуальних навчальних завдань. Пропонуються наступні форми **реалізації індивідуальних завдань**: усна презентація самостійно опрацьованого фрагменту навчальної дисципліни або розв'язання проблемної ситуації в працях представників напряму соціологічного знання (першоджерелах); підготовка до участі у дискусії; можливо (за вибором студента) написання рецензії на наукову статтю з її виголошенням та наступним обговоренням. Студенти заохочуватимуться до критичного аналізу праць, до розвитку навичок логічного мислення, інтерпретації та операціоналізації понять. Будуть підтримуватися наукові дискусії та обговорення, презентації власних ідей і точок зору, постановка проблемних питань і пошук відповідних розв'язань. Найвище будуть поціновуватися **самостійні творчі виступи** з елементами компаративістики, оригінальні за характером письмові роботи, вміння науково коректно аналізувати і зіставляти різні погляди та доказово обстоювати свою власну позицію.

Дискусія передбачає спілкування студентів на основі доказів та аргументів з метою пошуку істини шляхом всебічного співставлення різних думок. Суть дій в дискусії полягає в захисті чи запереченні тези. При висуванні тези учасники дискусійного діалогу мають виходити з трьох умов:

1. теза має бути чітко сформульована і зрозуміла опоненту;
2. теза має залишатися незмінною в ході всього діалогу;
3. теза не повинна містити логічних протиріч.

Дискусія пов'язана з організованістю, упорядкованістю, колективною діяльністю з'ясування істини. На відміну від спору з його конфліктністю і протилежністю думок дискусія веде до компромісу, підведення тез під спільну основу, формулювання спільних позицій.

Принципи оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях.

Оцінювання знань студентів на семінарському занятті здійснюється за 5-бальною системою: від "0" до "5". Нульовий бал отримує студент за відмову від відповіді через невідповідність або через відсутність на занятті без поважної причини, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру.

Оцінювання знань студентів протягом семестру проводиться в декілька етапів. На підготовчому етапі викладач інформує студентів про форми і види роботи та про необхідність обрання власних тем презентацій, які виконуватимуться впродовж семестру. Студенти за заздалегідь узгодженим планом готують презентації. В обговоренні презентацій під час дискусії приймають участь усі студенти групи. Проект передбачає вибір теми дослідження, пошук необхідної інформації та презентацію роботи. Презентація проектів відбувається на семінарських заняттях. Обрані проблеми для дослідження не повинні співпадати у різних студентів групи. Сумарно за свою презентацію студент може одержати 0-25 балів. Кожен студент зобов'язаний проявити активну участь не менше як на двох третинах семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру. При цьому

відсутність студента на занятті без поважної причини враховується при визначенні рейтингової оцінки за семестр. Пропущене з поважних причин заняття студент може «відпрацювати» у формі, обраній викладачем та кафедрою. **Виконання колективних проєктів** є однією з основних форм роботи, за рахунок якої здійснюється опрацювання різноманітних тем навчальної дисципліни. Для здійснення семестрового контролю передбачено виконання одного комплексного проєкту – **індивідуального завдання (ІНДЗ)** у форматі міні-дослідження. Це завдання виконуватиметься в межах **самостійної роботи** студентів на базі знань, вмінь та навик, отриманих студентами на лекціях та практичних заняттях

Система контролю знань та умови складання екзамену. Оцінювання студентів здійснюється на основі модульно-рейтингової системи за шкалою від 0 до 100 балів. Остаточний рейтинг складається з рейтингу роботи студента впродовж семестру та його рейтингу на іспиті. Рейтингова оцінка знань студентів з курсу визначається за сумою балів, отриманих студентами на семінарських заняттях та за іспит. Це відповідно **від 0 до 50 балів за роботу в семестрі та від 0 до 50 балів за екзамен.**

Результати навчання	Методи навчання і викладання	Методи оцінювання досягнення результатів навчання
РН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.	Тематичні, проблемні лекції, командна робота в рамках дискусійних та практично орієнтованих семінарських занять, самостійна робота, індивідуальне завдання	участь у дискусіях, участь командній роботі на семінарських заняттях, презентація результатів цієї роботи; виконання індивідуального завдання та презентація його результатів, спільне обговорення усіх презентацій
РН02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.	лекції-дискусії, інтерактивні семінарські заняття дискусійного або практично орієнтованого характеру, індивідуальна та групова робота в рамках семінарських занять, самостійна робота, індивідуальне завдання	участь у дискусіях, усні відповіді, доповнення, участь в індивідуальній та груповій роботах на семінарських заняттях, презентація результатів цієї роботи; виконання індивідуального завдання та презентація його результатів, спільне обговорення усіх презентацій
РН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.	Проблемні лекції, інтерактивні семінарські заняття дискусійного або практично орієнтованого характеру, індивідуальна та групова робота в рамках семінарських занять,	участь у дискусіях, усні відповіді, доповнення, участь в індивідуальній та груповій роботах на семінарських заняттях, презентації результатів цієї роботи; виконання індивідуального завдання та презентація його

	самостійна робота, індивідуальне завдання	результатів, спільне обговорення усіх презентацій; контрольна робота
РН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.	індивідуальна, групова та командна робота в рамках практично орієнтованих семінарських занять, самостійна робота, індивідуальне завдання	участь в індивідуальній, груповій та командній роботах на практично орієнтованих семінарських заняттях, презентації результатів цієї роботи; виконання індивідуального завдання та презентація його результатів, спільне обговорення усіх презентацій
РН08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури	індивідуальні завдання, самостійна робота, реферування першоджерел	виконання індивідуальних завдань самостійної роботи, аналіз

10. Методи контролю

Номер за пор.	Форма участі студента у навчальних заняттях	Максимальна кількість балів
1.	Участь у дискусіях та обговореннях на лекціях та семінарських заняттях. Дебати, дискусії, доповнення на заняттях	0-5 балів
2.	Створення колективних проєктів впродовж семестру	0-10 балів
3.	ІНДЗ	0-20 балів
4.	Реферування і обговорення першоджерел	0-7 балів
5.	Індивідуальні творчі письмові завдання	0-7 балів
6.	Впродовж семестру	0-50 балів
7.	Оцінка за іспит	0-50 балів
8.	ЗАГАЛОМ	100 балів

11.Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2				Змістовний модуль 3				Змістовний модуль 4					
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4		
2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	50	100

Шкала перерахування оцінок

Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Код оцінки	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
90–100	відмінно	5	A	зараховано
81–89	дуже добре	4	B	зараховано
71–80	добре		C	
61–70	задовільно	3	D	зараховано
51-60	достатньо		E	
31–50				Допускається до здачі заліку (іспиту)
До 30 (за роботу в семестрі)	незадовільно (оцінка автоматично виставляється у відомість)	2	FX	Не зараховано
Сума балів після здачі по талону №1, 2 (0-50)	незадовільно	2	FX	Не зараховано
Сума балів після здачі по талону «К» (0-50)	незадовільно	2	F	Не зараховано

Питання на іспит з навчальної дисципліни “Сучасні соціологічні теорії”

1. Основні характеристики сучасної соціологічної теорії.
2. Періодизація історії соціології. Хронологічні рамки "сучасної соціології".
3. Співвідношення понять «модерн», постмодерн, «сучасність».
4. Соціологічний зміст поняття «сучасність».
5. Загальна характеристика соціологічної теорії кінця XX – початку XXI ст.
6. Соціологія як сукупність різних соціологічних теорій та методологічних підходів.
7. Стан і роль науки в українському суспільстві за оцінками громадян
8. Наука як соціальна інженерія.
9. «Інша» соціологія або постколоніальна соціологія. Колоніалізм. Постколоніалізм, постімперська.
10. Поняття габітусу в теорії П. Бурдьє як засіб подолання дилеми “структура–діяч”.
11. Поняття поля, капіталу та практик в теорії П. Бурдьє.
12. Основні поняття теорії Бурдьє: габітус, практики, структура. Поняття соціального простору
13. Поняття стилю життя. Габітус, клас, культурне споживання.
14. Концепція дії в теорії Е. Гіденса: складові дії та її наслідки.
15. Концепція дуальності структури як спосіб подолання дилеми “структура–діяч” в теорії структурації Е. Гіденса.
16. Погляди Гіденса на сучасне суспільство (модернізацію, глобалізацію, мультикультуралізм).
17. Методологічні принципи логічного позитивізму і постпозитивізму в соціології.
18. Класики та сучасне соціологічне теоретизування.
19. Типи постмодерністської соціальної теорії.
20. Поміркований (Ф. Джеймсон) і радикальний (Ж. Бодрійяр) постмодернізм.
21. Суспільство і технології. ChatGPT і нові суспільні виклики.
22. Суспільство ризику У. Бека.
23. Теорія світсистеми І. Валерстайна.
24. М.Фуко про дискурс. Генеалогія влади. Влада і знання.
25. М. Фуко. Соціологічні ідеї в "Історії сексуальності".
26. Процес глобалізації та її вплив зміну базової понятійності соціологічної теорії.
27. «Згасання» теорії суспільства в сучасній соціології та рух до нового об'єкта та нової предметності: «світ», «цивілізація», «імперія».
28. П. Штомпка. Соціальні зміни та культурна травма.
29. Становлення й особливості функціонування світових соціологічних дослідницьких центрів.
30. З. Бауман про суспільство постмодерну і особливості постмодерністської соціології.
31. Стан та перспективи розвитку сучасної соціології в Україні.
32. Постмодернізм та його представники. Теоретичні джерела постмодернізму: постструктуралізм та деконструктивізм.
33. Поміркований та радикальний постмодернізм. Критика постмодернізму та його альтернативи.
34. Структуралізм, постструктуралізм і деконструктивізм

35. Сучасне суспільство: актуальні соціологічні версії
36. Соціологія у Франції др.пол. ХХ ст. Бурдьє, Фуко, Дерріда
37. Історико-матеріалістичне метатеоретизування. Лівий рух. Неомарксизм. Неомарксистські теорії у соціології
38. Світсистемний підхід І. Валерстайна.
39. Соціологія безпеки. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві.
40. Стан та перспективи розвитку сучасної соціології в Україні

12.Методичне забезпечення

1. Силабус і схема курсу «Сучасні соціологічні теорії».
2. Соціологія: терміни і поняття: навчальний словник-довідник./ За наук. ред. В. М. Пічі [Ю.Ф. Пачковський, О.І. Пташник-Середюк, С.А. Щудло та ін.]. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2019. 658 с.
3. Історія соціологічної думки: навчальний енциклопедичний словник-довідник За наук. ред. В.М. Пічі [Н.В. Коваліско, В.М. Онищук, Н.М. Цимбалюк та ін.]. Львів: «Новий Світ - 2000», 2016. 687 с.

13.Рекомендована література

Базова

1. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології. Колективна монографія / В. Ворона, В. Казаков, Н. Отрешко, В. Пилипенко, В. Резнік, В. Степаненко; за заг. ред. В. Резніка. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с <https://i-soc.com.ua/assets/files/library/2022-istoriko-teoretichnij-analiz-doslidnickih-program.pdf>
2. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО, 2020. 800 с.
3. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т.2 Львів: ЛьвДУВС, 2019. [Електронний ресурс]
4. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т.1. Львів: ЛьвДУВС, 2019. [Електронний ресурс]
5. Александер Дж. Нові теоретичні напрями в соціології / Джефрі Александер // Філософська і соціологічна думка. 1992. № 2 і № 4. – С. 121–130 і С. 132–156.
6. Соціологічне метатеоретизування: історія та сучасність/ За заг. ред. В. Резніка. Київ. Інститут соціології НАН України, 2019. 506 с.
7. Історія соціології (у 2-х кн.) [Електронний ресурс] : навчальний посібник / О. А. Рахманов, С. С. Бульбенюк, Ю. М. Манелюк. К. : КНЕУ, 2017. 279 с.
8. Теоретики світової соціології: життя та творчий спадок (Путівник портретною галереєю Інституту соціології НАН України); за ред. акад. НАН України, проф., д.е.н. В.Ворони. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. 301 с.

9. Соболевська М. Порядок дискурсу порядку: неофункціоналізм та постструктуралізм у сучасній соціологічній теорії : монографія / Марина Соболевська. К.: Логос, 2014. 248 с.
10. Соціологічна теорія: традиції та сучасність : Навчальний посібник / За ред. А.Ручки. К., 2007. 363 с.
11. Соціологія : навч. посіб. / за ред. С. О. Макеєва. 4-е вид., перероб. і доп. К. : Т-во «Знання», КОО, 2008. 566 с.
12. Кононов І. Ф. Теоретична соціологія. Курс лекцій. Том 1. Соціальність та її форми : підручник для студ. вищ. навч. закл. / І. Ф. Кононов ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. 576 с.
13. Кононов І. Ф. Теоретична соціологія. Курс лекцій. Том 2. Сучасні суспільства: структури та процеси : підручник для студ. вищ. навч. закл. / І. Ф. Кононов ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. 336 с.
14. Култаєва М.Д., Навроцький О.І., Шеремет І.І. Європейська теоретична соціологія ХХ – ХХІ століття /Навчальний посібник /М.Д. Култаєва, О.І. Навроцький, І.І. Шеремет. Харків : Карківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2013. 372 с.
15. Кутуєв П.В. Класична соціологія та сучасна соціальна теорія // Філософ. і соціол. думка. 1995. №1/2. С. 68-87.
16. Осипчук А. Габітус як механізм синтезу структури й агентності в соціологічній теорії П'єра Бурдьє / А. Д. Осипчук // Наукові записки НаУКМА. 2013. Т. 148 : Соціологічні науки. С. 3-10.
17. Осипчук А. Д. ДО Питання теоретичного синтезу в сучасній соціології // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 3/4 (23/24) 2014
18. Осипчук А. Д. Синтетична соціологічна концепція Нікоса Музеліса / А.Д. Осипчук // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. 2006. Т. 58. С. 13-17.
19. Осипчук А. Д. Сучасні соціологічні теорії: Навчально-методична розробка курсів бакалаврського та магістерського рівнів / Автор-укладачка: А. Д. Осипчук. К. 2015.
20. Осипчук А. Синтез рівнів "структура" - "агент" у рефлексивній соціології П'єра Бурдьє / А.Д. Осипчук // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. 2004. Т. 32. С. 48-55.
21. Осипчук А. Структурація, простір і час: реконструкція спроби побудови теорії синтезу "структури-агентності" Ентоні Гідденса / А. Д. Осипчук // Альманаху "Грані". 2014. № 11 (115).
22. Осипчук А. Теорія морфогенезу Маргарет Арчер як спроба синтезу «структура-агентність» / Анна Осипчук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2007. № 2. С. 150-163.
23. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття. Навч. посібник. К.: Либідь, 1996. 224 с.
24. Кутуєв П. В. Концепції розвитку та модернізації в соціологічному дискурсі: еволюція дослідницьких програм : Моногр. / П. В. Кутуєв. К. : Сталь, 2005. 500 с.
25. Кутуєв П. В. Трансформації модерну: інституції, ідеї, ідеології / Павло Володимирович Кутуєв. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 516 с
26. Майбутнє європейської соціальної моделі / Фонд ім. Фрідріха Еберта, Регіональне представництво в Україні та Білорусі. Ентоні Гідденс. К.: Заповіт, 2006. 56 с.

27. Хуткий Д. Макросоціологічний підхід до виокремлення основних підсистем сучасної світової системи суспільств / Д. Хуткий, В. Мелько // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. 2008. № 3. С. 42 – 54.
28. Соболевська М. О. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії у сучасній соціології: Навчальний посібник / Марина Олександрівна Соболевська. Київ: Дух і Літера, 2010. 164 с.
29. Ritzer George. Sociological Theory 8th edition. McGraw-Hill Humanities, 2010. 832 p.
30. Wallerstein I. Utopistics or historical choices of the twenty-first century / I. Wallerstein. New York: The New Press, 1998. 93 p.
31. Giddens A. New Rules of Sociological Method: A Positive Critique of Interpretative Sociologies / Anthony Giddens. Stanford University Press, 1993.
32. Bourdieu, P. Le capital social : notes provisoires / P. Bourdieu // Actes Rech. Sci. Soc. 1980. Vol. 31. P. 2 – 3.
33. Bourdieu, P. The forms of capital / P. Bourdieu // Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. N.Y., 1985. P. 245
34. Niklas Luhmann. Der Begriff Risiko. In: N. Luhmann. Soziologie des Risikos. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 1991, S. 9-40.
35. Anthony Giddens. Fate, Risk and Security. In: A.Giddens. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. Cambridge: Polity Press, 1991, p.109–143
36. Oxford Advanced Learner's Dictionary (1995). URL: <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/security>

Допоміжна

1. Смелзер Н. Дж. Проблеми соціології. Георг-Зіммелівські лекції, 1995 / Перекл. з англ. В. Дмитрук. Львів: Кальварія, 2003. 128 с.
2. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. К., 2001.
3. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Львів, 2000.
4. Дерріда Ж. Позичії. К.: Дух і Літера, 1994.
5. Фуко М. Наглядати і карати. К.: Основи, 1998
6. Фуко М. Археологія знання. К.: Основи, 2003
7. Фуко М. Історія сексуальності т. 1-3. Х.: Око, 1999.
8. Луман Ніклас Реальність мас-медіа. / За ред. Іванова В. та Мінакова М. К.: ЦВП, 2010. 158 с.
9. Бурдьє П. Рефлексивна соціологія. Частина II: Чиказький воркшоп / П'єр Бурдьє, Лоїк Вакан. Київ : Медуза, 2015. 224 с.

10. Саїд Е. Культура й імперіялізм / Едвард Саїд. Київ: «Часопис “Критика”», 2007. 608 с.
11. Бодріяр Ж. В тіні мовчазної більшості, чи Кінець соціального / Незалежний культурологічний часопис "І", 2002. №25. с. 78-88
[file:///C:/Users/Admin/Downloads/25%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/25%20(1).pdf)
12. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах / Ніклас Луман [пер. з нім. М. Бойченко, В. Кебуладзе]. К.: Дух і літера, 2011
13. [Віртуальна бібліотечка П'єра Бурдьє](https://commons.com.ua/uk/virtualna-bibliotechka-pyera-burdye/) <https://commons.com.ua/uk/virtualna-bibliotechka-pyera-burdye/>
14. Розмова П'єра Бурдьє з Гансом Хааке про мистецтво і політику
<https://commons.com.ua/uk/rozmova-pyera-burdye-z-gansom-haake-pro/>
15. Бурдьє П'єр Сутність неолібералізму <https://commons.com.ua/uk/pyer-burdye-sutnist-neoliberalizmu/>
16. [Бурдьє П'єр Вакан Лоїк Мова і символічне насильство](https://commons.com.ua/uk/mova-i-simvolichne-nasilstvo/)
<https://commons.com.ua/uk/mova-i-simvolichne-nasilstvo/>
17. Значущість та неоднозначності економічної соціології Бурдьє
<https://commons.com.ua/uk/sotsialni-strukturi-ekonomiki/>
18. Бурдьє П'єр: «Мене можна об'єктивувати, як і будь-кого іншого...»
<https://commons.com.ua/uk/mene-mozhna-obyektivuvati-yak-i-bud-k/>
19. Бурдьє П'єр Про телебачення і журналістику. Приховувати, показуючи. Культурологічний часопис «І» / https://chtyvo.org.ua/authors/Chasopys_Ji/
20. Валерштайн Імануель Україна у світосистемі Культурологічний часопис «І» / https://chtyvo.org.ua/authors/Chasopys_Ji/
21. Валлерштайн І. Маркс і слаборозвиненість / І. Валлерштайн // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. 2008. № 1. С. 50 – 66.
22. Валерштайн І. Про Росію як загрозу капіталістичній світосистемі або Чому Путін може повторити долю Хусейна? <https://commons.com.ua/ru/pro-rosiyu-yak-zagrozu-kapitalistichnij-svitosistemi-abo-chomu-putin-mozhe-povtoriti-dolyu-husejna/>
23. Валерштайн І. Світ 2050 року буде таким, яким ми його створимо
<https://commons.com.ua/uk/svit-2050-roku-bude-takim-yakim-mi-jogo-stvo/>
24. Антіліберальна революція 1968 року: погляд Валлерштайна
<https://commons.com.ua/uk/antiliberalna-revoljutsiya-1968-roku-pogl/>
25. Валерштайн І. Структурні кризи <https://commons.com.ua/uk/strukturni-krizi/>
26. Валерштайн І. Насильство і капіталістична світоekonomіка
https://chtyvo.org.ua/authors/Chasopys_Ji/
27. Валерштайн І. Багатоликий європоцентризм. Суспільствознавчі дилеми
https://chtyvo.org.ua/authors/Chasopys_Ji/
28. Інлгарт Р Культура і демократія https://chtyvo.org.ua/authors/Chasopys_Ji/

Інформаційні ресурси

1. Дослідницька агенція «ФАМА». URL: <https://fama.agency/>
2. Незалежний дослідницький цент «Соціоінформ». URL: <https://socioinform.com/>
3. Інститут соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/>
4. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/>
5. Соціологічна асоціація України. URL: <https://sau.in.ua/>
6. Соціологічна група «Рейтинг». URL: <https://ratinggroup.ua/>
7. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/>
8. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/>
9. Науковий журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг». URL: <http://stmm.in.ua/>
10. Збірник наукових праць «Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики». URL: <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/>
11. Науковий журнал «Український соціум». URL: <https://ukr-socium.org.ua/uk/>
12. Науковий журнал з соціології та психології «Габітус». URL: <http://habitus.od.ua/>
13. Вісник Львівського університету Серія соціологічна. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology>
14. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціальні комунікації». URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc>
15. Архів Всеукраїнського соціологічного часопису «СВОС» <https://svoye.wordpress.com/archive/>
16. Культурологічний часопис «І» / https://chtyvo.org.ua/authors/Chasopys_Ji/